

Extended essay cover

Candidates must complete this page and then give this cover and their final version of the extended essay to their supervisor.

Candidate session number

Candidate name

School name

Examination session (May or November)

MAY

Year

2015

Diploma Programme subject in which this extended essay is registered: LANGUAGE A, NORWEGIAN

(For an extended essay in the area of languages, state the language and whether it is group 1 or group 2.)

Title of the extended essay: 'Hvordan vises verket De gales hus av Karin Fossum
hovedpersonens karakter - og utviklingsprosess?'

Candidate's declaration

This declaration must be signed by the candidate; otherwise a mark of zero will be issued.

The extended essay I am submitting is my own work (apart from guidance allowed by the International Baccalaureate).

I have acknowledged each use of the words, graphics or ideas of another person, whether written, oral or visual.

I am aware that the word limit for all extended essays is 4000 words and that examiners are not required to read beyond this limit.

This is the final version of my extended essay.

Candidate's signature: _____

Date: _____

19/2-15

Supervisor's report and declaration

The supervisor must complete this report, sign the declaration and then give the final version of the extended essay, with this cover attached, to the Diploma Programme coordinator.

Name of supervisor (CAPITAL letters) _____

Please comment, as appropriate, on the candidate's performance, the context in which the candidate undertook the research for the extended essay, any difficulties encountered and how these were overcome (see page 13 of the extended essay guide). The concluding interview (viva voce) may provide useful information. These comments can help the examiner award a level for criterion K (holistic judgment). Do not comment on any adverse personal circumstances that may have affected the candidate. If the amount of time spent with the candidate was zero, you must explain this, in particular how it was then possible to authenticate the essay as the candidate's own work. You may attach an additional sheet if there is insufficient space here.

opplevde en rimelig lang prosess i forhold til analysen før hun kom fram til et endelig produkt. Hun nevner to avgjørende faktorer: selve leseprosessen, der flere lesninger åpnet teksten og ga henne et klarere analyseperspektiv; og den teoretiske innfallsvinkelen, der hun først ble opphengt i psykologi og så på teksten med «diagnosebriller», til at hun fant ut at det var selve tekstens litterære kvaliteter som måtte være i fokus. synes verket hun har valgt er en svært rik tekst. Å velge og å holde fokus ble derfor en stor utfordring, men når hun først hadde ryddet i analysemomentene og en disposisjon tok form, løsnet det. synes hun har lært mye om analyse og tolkning, struktur, faglig vurdering og selvdisiplin. Hun har arbeidet bevisst med å prøve å skrive formelt, men hun synes også det er viktig at «språket er mitt», som hun sier. Etter å ha lagt bort «diagnosebrillene» synes hun likevel at hun har fått vist psykologisk innsikt ved å studere hvordan allmennmenneskelige fenomener og psykologi er flettet sammen. uttrykker at arbeidet med essayet har vært både lærerikt og givende, og at hun har med seg mye nyttig erfaring etter endt arbeid.

This declaration must be signed by the supervisor; otherwise a mark of zero will be issued.

I have read the final version of the extended essay that will be submitted to the examiner.

To the best of my knowledge, the extended essay is the authentic work of the candidate.

As per the section entitled "Responsibilities of the Supervisor" in the EE guide, the recommended number of hours spent with candidates is between 3 and 5 hours. Schools will be contacted when the number of hours is left blank, or where 0 hours are stated and there lacks an explanation. Schools will also be contacted in the event that number of hours spent is significantly excessive compared to the recommendation.

I spent 5 hours with the candidate discussing the progress of the extended essay.

Supervisor's signature: _____

Date: 19.02.2015

Assessment form (for examiner use only)

Candidate session number		
--------------------------	--	--

Achievement level

Criteria	Examiner 1	maximum	Examiner 2	maximum	Examiner 3
A research question	2	2		2	
B introduction	2	2		2	
C investigation	4	4		4	
D knowledge and understanding	4	4		4	
E reasoned argument	3	4		4	
F analysis and evaluation	3	4		4	
G use of subject language	4	4		4	
H conclusion	2	2		2	
I formal presentation	4	4		4	
J abstract	2	2		2	
K holistic judgment	4	4		4	
Total out of 36	34				

Name of examiner 1: _____
(CAPITAL letters)

Examiner number: _____

Name of examiner 2: _____
(CAPITAL letters)

Examiner number: _____

Name of examiner 3: _____
(CAPITAL letters)

Examiner number: _____

IB Assessment Centre use only: B: _____

IB Assessment Centre use only: A: _____

«Hvordan viser verket De gales hus av
Karin Fossum hovedpersonens karakter-
og utviklingsprosess?»

IB Extended Essay – Norwegian A Lit.

Word Count: 3862

Vårterminen 2015

Abstract

Spørsmålet som undersøkes i dette essayet, «Hvordan viser verket *De gales hus* hovedpersonens karakter- og utviklingsprosess?», besvares med en studie av Karin Fossums karakter Hajna i romanen *De gales hus* (1999). Hajna er en kvinne som blir lagt inn på Varden, en institusjon for mennesker rammet av psykiske problemer. Hun lider av depresjon og viser tendenser til selvskading og et dødsønske. Til slutt kommer hun ut av Varden. Det interessante her er det som skjer i mellomtiden. Hvordan kan et menneske finne tilbake til livet og samfunnet etter å først ha falt utenfor? Noen kilder ble brukt for å se verket i sammenheng med sjangeren og perioden det ble utgitt, men innholdet er hovedsakelig basert på en tolkning av verket selv. Fokuset ble rettet mot hvilke litterære grep Fossum bruker for å få Hajnas historie frem. Perspektivet har mye å si for hvordan historien blir oppfattet, i tillegg til symbolene og leserens forhold til de forskjellige karakterene i boka. Hajna setter sitt preg på historien. Hennes pålitelighet som forteller spiller inn, sammen med hennes måte å prøve å holde hverdagen tilbake. Man ser at ikke alle klarer å finne tilbake til samfunnet. Romanen viser leseren oppturene, nedturene og vanskelighetene Hajna og andre pasienter møter. Relasjoner mennesker imellom er lagt stor vekt på i romanen. Verket normaliserer det dysfunksjonelle og får det til å fremstå mindre fjernt, og skaper slik forståelse, oppmerksomhet og empati på en hjertevarm og humoristisk måte. Dynamikken mellom karakterene er realistisk og bidrar til Hajnas helbredelsesprosess og å gjøre verket fordøyelig.

Word count: 251

Innholdsfortegnelse

Abstract.....	0
Innholdsfortegnelse.....	2
Innledning	3
Fortellerperspektivet	3
Barnet	5
“Å være eller ikke være”	6
Det langsomme vendepunktet.....	9
Konklusjon	10
Bibliografi	11

Innledning

Litteraturen har alltid, direkte eller indirekte, satt fokus på menneskets psyke. Etter det moderne gjennombruddet begynte forfattere å skrive om aktuelle samfunnsproblemer, og psykiske problemer var en naturlig del av disse. Amalie Skram skrev *Professor Hieronimus* (1985) og *På Sct. Jørgen* (1985) i denne perioden, som begge er en sterk kritikk av norsk psykiatri. I moderne litteratur er det ennå vanlig å tematisere samfunnsproblemer, og det skrives bøker om depresjon, selvskadning, spiseforstyrrelser eller andre mentale problemer. *Skråninga* (2001) av Carl Frode Tiller handler om en mann på en psykiatrisk institusjon, hvor han forteller om sitt liv og de hendelsene som bragte ham inn på asylet. Romanen er et innblikk i en dysfunksjonell familie og hvordan omstendigheter kan forme mennesker. Psykologiske romaner legger ofte vekt på tidligere hendelser på denne måten, som er en av grunnene til at Karin Fossums roman *De gales hus* (1999) stikker seg ut.

Fossum er kjent for sine krimromaner og sin evne til å skrive troverdige karakterer med psykologisk dybde og å få frem dynamikken mellom mennesker. Hun har en spesiell interesse for menneskesinnet, noe som har vært synlig igjennom hele hennes forfatterskap, hvilket i tillegg til krimromaner består av andre romaner, noveller og dikt. I *De gales hus* får leseren tilgang til hovedpersonen Hajnas vel ett år lange opphold på Varden og en kort stund etter, i tillegg til noen få tilbakeblikk. Romanen gir god innsikt i Hajnas opplevelse av sykdommen hennes og den vanskelige oppgaven med å komme seg tilbake til samfunnet etter å ha falt ut, som er noe ikke alle makter. For Hanja er denne prosessen lang og strevsom, og skildret på en måte som skaper forståelse og empati hos leseren. Følgende vil jeg gå inn på noen av de litterære grepene Fossum bruker for å skape et bilde av karakteren Hajna og hennes utvikling.

Fortellerperspektivet

Hajna

Romanen er skrevet fra Hajnas perspektiv, altså en personal framstilling. Synsvinkelen endres i små deler av romanen der andre stemmer slipper til, men disse dikterer ikke fortellingen. Derimot gir de oss glimtvis et annet blikk på Hajna. Essensen blir dermed formidlet av Hajna alene, og skrivestilen blir preget av hennes personlighet. Hun er et analyserende og intelligent menneske, og retter mye fokus mot andres utseende, handlinger og historier. Språket er direkte og preget av Hajnas nokså kategoriske meninger, som når hun snakker om Staffen og kaller den udugelig. Vi blir kjent med Hajna ved å få innblikk i hennes tanker og det hun gjør. Hun er observant og frekk, sistnevnte spesielt mot Staffen, som når hun spør en i personalet om foreldrene ble veldig lei seg da han ble født med hareskår. Som leser forstår vi at denne nokså usympatiske væremåten er en del av Hajnas

forsvarsmekanisme. Mennesker hun møter blir ofte sammenliknet med mat, som er en påminnelse om Hajnas tilstand og at hun ikke spiser. Vi ser at denne vanen avtar når hun begynner å ta til seg næring, siden hun på slutten ikke bruker mat for å beskrive utleieren hun leier hos.

Hajna viser seg også å ikke være en pålitelig forteller. Hun er selvmotsigende og til tider lyver hun. I begynnelsen fremstiller hun Staffen som den store stygge ulven, samtidig som støttekontakten hennes, Stetson, er en av hennes nærmeste på Varden. Hennes analyser av pasienter og ansatte er ikke alltid korrekte, eller så kan det være at hun har utelatt noe essensielt. I et tilfelle med Hedda tenker hun at hun må ha et barn i tyveårene, men nevner ikke noe om at denne datteren tok livet sitt i tenårene. Hun føler en tilfredsstillelse når hun får bekreftet sine antakelser, som når hun ser for seg hva Hedda har i matboksen sin og får rett. Det hun derimot lærer senere er at man ikke kan forutse alt med andre mennesker, og at man kanskje ikke burde det heller. Hun legger også fra seg dette i ettertid, siden hun ikke prøver å analysere utleieren. Det ser også ut til at Hajna gir kallenavn til mesteparten av menneskene på Varden, og disse er basert på hennes inntrykk av dem.

“Og mannen som jeg kalte Timber, (han minnet mer om en skogsarbeider enn en sykepleier), kom tilbake med to tabletter og kaldt vann.” (Fossum: 23)

Det er usikkert om hun gir alle navn, siden Kajsa og Annvor er normale navn, imens Platinaspetakkelet og Formel virker mer oppdiktet. Av sitatet ovenfor ser vi også at det er *Hajna* som kaller ham for Timber, og ikke nødvendigvis mange andre. Vil dette si at hver gang det er dialog lyver Hajna om hvilket navn de bruker? Når hun snakker med Formel sier han at Stetson egentlig heter Erik, men Hajna fortsetter å bruke kallenavnet. Når Stetson introduserte seg selv var det ifølge Hajna med navnet Stetson, men i et intervju med ham får vi vite at hun ga ham kallenavnet. Også dette kan forstås som en forsvarmekanisme; ved å ikke bruke personenes egentlige navn, skapes distanse, i tillegg til å redusere dem hun møter til en egenskap eller et karaktertrekk. I løpet av fortellingen påstår Hajna stadig at hun ikke er syk, og det virker nærmest som om hun prøver å overbevise seg selv om dette. Leseren kan derimot tydelig se at Hajna er syk. Hun er lagt inn på en psykisk institusjon og er diagnostisert, hun nekter å spise og begår selvmordsforsøk. Sunnehtstegn blir noe Hajna ser ut til å ville unngå, men om hun ikke var syk med det første hadde jo ikke dette vært et problem.

Andre stemmer

Synsvinkelen brytes kun fire ganger, hvor vi får lese intervju med Stetson, Annvor, Hedda og Kandahar. Disse forteller om sin opplevelse av Hajna, og gir oss et annet syn på henne og det hun sier. Kandahar og Hajna er uenige om tilstanden på Varden, og Stetson trekker frem hans oppfatning av henne. Hedda forteller om sin historie, og vi får se mye mer enn det Hajna gjettet seg frem til. Bortsett fra disse intervjuene får vi tilgang til andres meninger via dialog, som det er en del av i tillegg til handlings- og tankereferat. Disse dialogene bidrar til både humor og alvor. Vi får blant annet et

innblikk i Formels verden, der han er overbevist om at hjernemassen hans alltid renner. Hajna sier aldri imot ham på dette, men oppfatter ham heller som søt og litt komisk enn forstyrret. På grunn av måten Hajna fremstiller pasientene glemmer man lett at de er syke, selv om det er underforstått.

I *De gales hus* finner man også en implisitt forfatter. Denne setter grunnlaget for normene i verket. Det er derfor "galheten" til de som er på Varden normaliseres og menneskeliggjøres istedenfor å bli uforståelig eller overveldende, og virkningen blir at boken blir svært hjertevarm. Når sykdom normaliseres ser man personene bak, og barrieren mellom de syke og det fungerende samfunnet blir mindre for leseren. Den implisitte forfatteren gir oss en dypere forståelse enn den Hajna formidler. Hajna ser som nevnt Formel som litt morsom og søt, men gjennom den implisitte forfatteren forstår leseren at han i større grad er en mann som står på grensen mellom det geniale og det «gale». Odin framstår nærmest som en gud for Hajna, mens leseren ser at han har dype personlige problemer. Humoren i boken bringer oss de sykere nærmere leserens verden. Karakterene er utradisjonelle, men tross alt menneskelig gjenkjennbare. Noe av humoren ligger i Fossusms skildringer, men noe ligger også i Hajnas kyniske personlighet og sarkasme.

“Man kan ikke stole på hester, de er så nervøse, de fleste skulle vært innlagt, en av dem stanset hver gang den kom til en vanddam, så måtte man gjøre en volte for å få den forbi, det kaller jeg tvangstanker.” (Fossum: 7)

Barnet

Tapte barndom - Barnet i Hajna

Man får vite ytterst lite om livet til Hajna før Varden. Moren døde da hun var tre, og Hajnas forhold til Conny indikerer at stemoren ikke har noen morsfigur. Selve barndommen beskrives som begivenhetsløs, uten noen store lyspunkter eller negative hendelser. Fraværet av lyspunkter er riktignok negativt nok i seg selv. Det finnes også et minne Hajna nekter å snakke mer om, hverken til seg selv eller Hedda.

“Og dette andre, unevnelige. Et minne så giftig at jeg ikke fikk puste, da jeg stod alene en mørk natt og stirret gjennom en smal dørgløtt, da jeg så noe jeg fremdeles nesten ikke trodde, for det kunne ikke være sant! “ (Fossum: 34)

Det kommer frem at denne hendelsen har vært med på å forme Hajna, men den fremstilles aldri som selve grunnen til hennes tilstand. Dette er et annet tilfelle enn det vi møter i den freudianske tradisjonen, hvor barndommen får veldig mye å si for en voksens sinnstilstand. Hajna snakker om at barndommen hennes var kort og at hun vokste opp fort. I tyveårene føler hun seg som en olding. Hun oppsummerer barndommen som en rekke kommandoer hun fikk og utførte, tålmodig ventende på å bli eldre. Noe av den barnlige trassen henger igjen selv om Hajna ble voksen tidlig, som når hun lar være å sitte hos Hedda for ikke å virke samarbeidsvillig. Verdens grusomheter med vold, hungersnød

og liknende gjør sterkt inntrykk på Hajna. Det er mulig at hun føler seg ansvarlig, at hun som privilegert burde hjelpe. Flere ganger i romanen får vi vite om tragedier Hajna har fått vite om, blant annet på nyhetene. Det virker som om hun blir litt mindre sårbar ovenfor disse og slapper litt av, som når hun spøker med Formel og andre på Varden. På slutten er det også mulig at Hajna føyer seg etter et barns forestillinger og kan leve uten å tenke på hele resten av verden. “[...] Hører du, mamma? - Ja, sier jeg gravalvorlig.” En del av Hajnas reise består av å få kontakt med barnet i seg så hun har noe å balansere med når det kommer til verdens pressende problemer.

Hajnas barn

“- Plutselig hadde jeg en jente, sa jeg. - Jeg har ikke barn, jeg skal aldri ha barn. Men i drømmen hadde jeg en jente.” (Fossum 71)

Noe som gjentas ofte i romanen er at Hajna forteller om drømmene sine til Hedda. De ser ut til å være oppdiktet, men er fortsatt noe Hajna selv har skapt i sin fantasi. Temaet som går igjen i disse drømmene er at hun har et ansvaret for ett eller flere barn. Det varierer fra at barnet lider av sykdom til at de befinner seg i en løveinnhengning. Drømmene virker paniske og stressende, med et snev av fortvilelse. Hajna blir ofte presentert for et veldig stort problem hvor det ikke er tydelig hva som er det rette å gjøre. Hun må selv finne en løsning, og ta vare på barnet. Disse drømmene gir inntrykk av at Hajna har et fokus på barn. Til tross for at hun sier at hun aldri skal ha dem, viser hun stor interesse for Sonjas barn. Hun lurert på hvor det blir av, om hun har blitt begravet og spør Døden i tjernet om henne. Det er mulig at Hajna har et ønske om å ha et barn, men samtidig er bekymret for om hun er egnet for et slikt ansvar. Hajna sier flere ganger at hun verken skal ha mann eller barn. Allikevel slutter hele fortellingen med at Hajna og en liten jente bor på en gård, ettersom de har høner. Det blir ikke oppklart om dette er en drøm eller virkelighet, og begge viser til forskjellige betydninger. Uavhengig om barnet er fiktivt eller ikke ser vi en forbedring i hennes tilværelse ettersom ansvaret ikke er overveldende. Enten har hun styrke til å ta vare på sitt eget barn, eller så har hun fått kontakt med det fortrenget barnet i seg. Sårbarheten hennes er ennå der, men Hajna makter å håndtere livet og ansvar generelt.

“Å være eller ikke være”

Dødsprosjektet

“Det var på den tiden jeg gikk omkring i Oslo med en stor sorg. Den hadde vært der i årevis, først bare merkbart som en treghet i kroppen, et press i hodet [...]” (Fossum: 13)

Hajnas depresjon og fortvilelse har bygd seg opp til et uutholdelig nivå i begynnelsen av fortellingen, og hun gjør et valg hvor hun ringer legen og ber om hjelp. Det er tydelig at hun trenger, og ønsker, øyeblikkelig hjelp. I desperasjonen prøver hun å ta sitt eget liv når hun ikke får dette. Denne

handlingen er tvetydig, siden både et dødsønske og et ønske om hjelp kommer frem. Etter at Hajna har ankommet Varden fortsetter hun prosjektet hun begynte med før hendelsen med butikkvinduet.

«Jeg ville ikke ha noen ting, ikke mat, ikke selskap, nei takk, jeg vil ikke leve lenger.»

(Fossum: 27)

Dette valget mellom liv eller død er en indre og ytre konflikt igjennom romanen. Hajna klarer ikke å velge selv og dras i begge retninger, imens personalet rundt henne prøver å dra henne mot livet. Hajna følger Programmet og føler seg fornærmet når hun blir beskyldt for ikke å samarbeide, som viser en frykt for å miste plassen på Varden. Også selvmordsforsøkene viser et håp om overlevelse. Når Hajna for eksempel legger seg i jordkjelleren, gjør hun ikke noe for at hun ikke skal finnes eller ikke skal kunne nås.

Mestringsstrategier

Hajna opplever verdens elendighet og at hun ikke gjør nok for verden som et press. Hun føler problemer som krig, hungersnød og fattigdom i verden på kroppen. Hun opplever samfunnet og verdenen rundt seg som kaotisk, og tyr til ulike strategier for å håndtere hverdagen. En av de første og mest åpenbare er selvskading, noe hun gjør på forskjellige måter. Noen av disse metodene blir bare nevnt i begynnelsen, som å høre på høy musikk, gå ut tynnkledd og å drikke alkohol uten å ha spist. Fraskrivningen av mat er noe Hajna fortsetter med på Varden. På denne måten tenker hun at hun kan velge mellom døden og livet når hun vil, selv om hun stadig velger livet uten å være bevisst på det. Hun vil ikke ta livet sitt med gift ettersom hun ikke kan ombestemme seg etter å ha inntatt giften, som da hadde tatt bestemmelsen ut av hennes hender og kontroll. Denne absolutte kontrollen over maten, som hun også viser når hun begynner å spise, kan være en måte å kompensere for hennes mangel på kontroll ellers i livet.

Kontrollbehovet strekker seg også over til måten Hajna forholder seg til andre mennesker. Verden blir for mye for Hajna, så hun gjør sitt beste for å stenge den ute og isolere seg selv. Som et eksempel er hendelsen hvor Hajna kjøper seg ørepropper i en vanskelig periode, og planlegger å etter hvert slutte å bruke synet og stemmen. Kunnskapsmessig vil hun ha mye fra andre så hun har full viten og kontroll på omgivelsene, men vil ikke slippe noen inn på seg selv eller hennes historie. For å gjøre dette trekker hun en fasade av arroganse rundt seg, som også gir utløp for noe av humoren i romanen i hennes nokså freidige beskrivelser av andre. Denne isolasjonen gir henne også noen spesielle karaktertrekk som former Hajnas tanker. Oppfatningen av andre mennesker blir svart-hvitt og dømmende og Hajna blir selektiv når det kommer til dem hun omgir seg med.

På Varden blir Hajna diagnostisert. Til tross for dette setter hun sin egen analyse av seg selv høyere enn personalets ekspertise, og tenker at hun ikke er syk. Problemene hun har blir avvist, og når hun gjør

fremskritt virker hun nervøs, som om hun er redd for å virke oppegående og bli tvunget tilbake til samfunnet. Hun er analytisk og intelligent, men upålitelig og ikke minst syk. Hennes syn på seg selv og andre viser tydelig fremgang i løpet av romanen, blant annet hennes forhold til andre og hvordan Hajna selv velger å fremstå for andre.

Døden

Skikkelsen Hajna beskriver som Døden gir oss en insikt i hennes forhold til konseptet, som blir en nær venn. Døden i tjernet er en manifestasjon av hennes inntrykk av døden som et konsept, ettersom det er et figment av hennes egen fantasi.

“Jeg gikk åtte skritt, og stanset. Ropte over skulderen til ham. - Du er min aller beste venn.

Hold lyset brennende!” (Fossum 370-371)

Dialogen mellom Hajna og døden får frem ubesluttomheten Hajna har rundt sitt eget liv, og om hun skal fortsette det. Hun stiller spørsmål, men får ikke mer svar fra Døden enn det hun allerede tenker selv. Vi får se mer av Hajnas behov for kontroll, og at hun må ha nok kunnskap om noe til å kunne se for seg konsekvensene. Døden og livet er begge uforutsigbare ting, og ettersom hun ikke vet hva som skjer om hun velger noen av retningene finner hun seg i en situasjon hvor hun ikke er i stand til å velge. Selv når hun flytter ut fra Varden tar hun Døden med seg. Hun har et bilde kalt “Døden med pike på fanget” som hun henger opp, og leiligheten er plassert slik at hun har utsikt over en kirkegård.

Atmosfæren og stemningen i tjernet hvor Døden befinner seg er tydelig. Døden er rolig og aksepterer at ting tar den tiden det tar. Rommet beskrives som varmt, og vi får generelt et behagelig inntrykk av både skikkelsen og omgivelsene rundt ham. Han arbeider trutt med et kjerrehjul, og fokuserer på å gjøre ting ordentlig istedenfor effektivt. Han snakker lavt og rolig. Dette blir en kontrast mellom Døden og samfunnet, hvor Hajna står mellom dem og må velge. Hajnas indre konflikt er at hun må ta et valg mellom Døden og samfunnet. Når hun mot slutten av boken går til Døden i tjernet en siste gang, sier hun til Døden at hun går og at det kanskje blir en stund til neste gang. Døden svarer med å si at han venter.

Det er flere eksempler på symbolikk i romanen, blant annet den skamlåtte hallusinasjonen Hajna har i begynnelsen. Dette er igjen en bekreftelse på at hun er syk, og kan illustrere hvordan hun har følt seg. Hajna blir sammenliknet med en gammel katt når hun går for å dø, som skaper assosiasjoner. Katter er gjerne uavhengige dyr, og fremstår som mer utsatt enn andre kattedyr. I slutten sammenliknes angsten med en ulv. Ulven er brukt som en antagonist i de fleste fortellinger, hvor de er nådeløse, grådige, farlige og aggressive. Dette er noen av assosiasjonene som bringes fram når angsten og ulven kobles sammen.

Det langsomme vendepunktet

Hajnas vei tilbake til samfunnet er kronglete med både opp- og nedturer. Reisen gjennom sykdommen er lang. Hun er inne på Varden i ett år, men det er tydelig at sykdommen har vært til stede lengre enn det. I løpet av romanen opplever Hajna fremskritt og nederlag, og bortsett fra det øyeblikket hvor hun sier til Hedda at hun vil ut fra Varden er det ingen vendepunkt. Det er flere milepæler Hajna må nå før hun kommer til den avgjørelsen.

Selvskading

Noe av det som jobbes med på Varden er Hajnas selvskading. Noe av vanene hennes slutter hun med idet hun kommer til Varden. Staffen finner ut av Hajnas sulting, og gir henne en vekt hun må holde. I begynnelsen ser hun tilbake på seg selv og tenker at hun må ha vært kjempestor når hun kom til Varden, og et tegn på grådighet. Etterhvert roer dette seg, og hun kontrollerer ikke spisingen til like stor grad. Sammenlikningen av andre med mat avtar også, og hun gir tegn til å begynne å ta vare på kroppen sin. Blant annet utseende, når hun dusjer og begynner å tenke på hvordan hun kler seg.

Relasjoner

“Jo, jeg hadde venner. Peter, for eksempel. Men det er grenser for hva slags forlegenhet man kan sette dem i.” (Fossum 13)

Igjennom fortellingen nevnes det flere ganger at Hajna er arrogant, og tidlig er leseren vitne til hennes partiske blikk. Hajna ser ikke ut til å ha et særlig nærme forhold til hverken faren eller Conny. En venn som nevnes er Peter, men utifra sitatet virker det ikke som om hun hadde noen hun kunne snakke med om hvordan hun følte seg. Når pasientene på Varden snakker med Kandahar(?) nevner han at folk utenfor Varden kommer seg igjennom hverdagen til tross for problemene sine. Dette med at folk kan ha problemer og fortsatt leve i det funksjonelle samfunnet er noe hun ikke innser helt, og viser dermed Staffen lite medlidenhet. Etter hvert blir hun bedre kjent med dem. Eksempler her er Freiner og Kokka, som Hajna synes synd på og viser omtanke for etter å ha fått vite om problemene deres.

Det å ha empati og respekt for andre mennesker er noe Hajna lærer på Varden, og blir mer åpen for andre. Hun knytter forhold til dem på Varden og får seg venner. Vennegjengen drar på utflukter ut fra Varden, og hun blir sakte integrert i et samfunn igjen og føler seg som en del av noe. Denne følelsen av tilhørighet forsvinner etter hvert som vennene hennes på Varden forlater stedet, og hun føler seg etter hvert fremmedgjort. Da er spørsmålet hvem hun skal følge. Skal hun gjøre som Odin, som tok livet av seg selv, eller gjøre som Kajsa, som ble bedre og gikk tilbake til verden utenfor Varden?

Konklusjon

Av å undersøke spørsmålet *Hvordan viser verket De gales hus hovedpersonens karakter- og utviklingsprosess?* kommer vi veldig nær Hajna. Hun er et menneske i en vanskelig periode av livet sitt, en periode som har vart lenge. Hun kan ikke huske noe spesielt traumatisk som har formet henne til den hun er, og verket fokuserer mer på hvordan det er å bli overmannet av samfunnet og så å skulle finne veien tilbake. Vi får innblikk i Hajnas tanker, holdninger og atferd. Vi får se at Hajna har ulike problemer eller mangler, hvor flere av dem jobbes med i løpet av verket. Det er ikke noe stor åpenbaring hvor alt blir bedre, istedenfor er det mange små milepæler, og ofte store nederlag og øyeblikk hvor man lurer på hvordan det kommer til å gå med Hajna.

Hajna representerer her forskjellige mennesker som har falt utenfor. Hun er et intelligent menneske med arbeid, bolig og en sosial krets. Helt til hun ikke makter dette lengre, og lar det dysfunksjonelle ta over. Romanen gir et innblikk i den vanskelige veien tilbake når man først har falt utenfor, som er noe ikke alle klarer. Det gjør oss oppmerksom på at flere mennesker rundt oss kan ha ulike problemer de lever med, og at alle har problemer. *De gales hus* er en roman man kan lære og få mye utav. Fossum legger spesielt vekt på forholdene karakterene imellom, som skaper varme og humor. Karakterene selv er vist fra sine gode og vonde sider, og verket er skrevet slik at man lett utvikler empati for disse litt merkelige menneskene. Beskrivelsene av dem er morsomme og gir godt grunnlag for å se dem for seg. Hajnas spydighet er en god humoristisk ventil og et avbrekk fra den nokså dystre situasjonen. Til tross for at verket handler om syke mennesker blir sykdommen minimert og karakterene menneskeliggjort på ypperlig vis, og viser dybde og er realistiske i måten de oppfører seg og samhandler. Det er en hjertevarm og humoristisk bok, til tross for det litt tunge utgangspunktet.

Bibliografi

Fossum, Karin. *De Gales Hus*. Spydeberg/Falun: J.W. Cappelens Forlag a.s, 1999. Print.

Forfattersentrum, Norsk & Skei, Hans H. & Rottem, Øystein. "Norges Litteraturhistorie" *Store Norske Leksikon*, 19. mai 2014. Web. 16. november 2014

"Karin Fossum". *Bokklubben*. Bokklubben, n.d. Web. 16. november 2014

Skram, Amalie. *Professor Hieronimus*. København: Gyldendal forlag, 1895.

Skram, Amalie. *På St. Jørgen*. Oslo: Den norske bokklubben, 1994.

Tiller, Carl Frode. *Skråninga*. Oslo: Aschehoug & Co, 2001.